

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси і кредит»

за темою:

Діяльність комерційного банку на ринку платіжних карток

Виконавець

студентка кредитно-економічного
факультету
Нітенко Аліна Олександрівна

/підпис/

Науковий керівник

кандидат економічних наук, викладач

Деркач Юлія Борисівна

/підпис/

Одеса 2018

АНОТАЦІЯ

Метою дипломної роботи є комплексний аналіз розвитку карткових платіжних інструментів, виявлення перспективних напрямків і механізмів їх застосування в Україні, а також розробка конкретних рекомендацій та пропозицій щодо удосконалення діяльності банку на картковому ринку.

Основними завданнями дипломної роботи є дослідження сутності поняття «платіжна картка», аналіз нормативно-правового регулювання діяльності учасників та членів платіжних систем; вивчення досвіду національної карткової платіжної системи на прикладі UnionPay(Китай); аналіз діяльності банків України на ринку карткових продуктів та позиція ПАТ «Приватбанк» на ринку платіжних карток; оцінка основних тенденцій впровадження карткових продуктів ПАТ «Приватбанк»; дослідження міжнародного досвіду регулювання ринку платіжних карток та питань безпеки проведення операцій з банківськими платіжними картками.

Об'єкт дослідження–ринок платіжних карток.

Предмет дослідження - сукупність теоретичних і практичних питань, пов'язаних з діяльністю комерційного банку на картковому ринку.

За результатами дослідження сформульовані висновки щодо удосконалення діяльності банку на ринку платіжних карток та запропоновані шляхи підвищення безпеки банківських операцій з платіжними картками.

Одержані результати можуть бути використані при поведені банками операцій з платіжними картками.

Рік виконання дипломної роботи 2018

Рік захисту роботи 2018

Ключові слова: банк, платіжна картка, нагляд, безпека, дохід, ефективність.

Дипломна робота містить 77 сторінок, 3 таблиці, 24 рисунки, список літератури з 35 найменувань.

SUMMARY

The purpose of the thesis is a comprehensive analysis of the development of card payment instruments, identification of perspective directions and mechanisms of their application in Ukraine, as well as the development of specific recommendations and proposals for improving the bank's activities in the card market.

The main tasks of the thesis are the study of the essence of the concept of "payment card", the analysis of regulatory and regulatory activities of participants and members of payment systems; study of the experience of the national card payment system on the example of UnionPay (China); analysis of the activity of Ukrainian banks in the market of card products and position of PJSC "PrivatBank" on the payment cards market; assessment of the main tendencies of introduction of card products of PJSC "PrivatBank"; study of international experience in the regulation of the payment card market and security issues in conducting transactions with bank payment cards.

Research object-payment card market.

Subject of research - a set of theoretical and practical issues related to the activities of a commercial bank in the card market.

The results of the research formulated conclusions on improving the bank's activities on the payment card market and suggested ways to improve the security of banking transactions with payment cards.

The results obtained can be used when banks conduct transactions with payment cards.

Year of completion of thesis 2018

Year of protection of work 2018

Keywords: bank, payment card, supervision, safety, income, efficiency.

Thesis contains 77 pages, 3 tables, 24 figures, a list of literature of 35 titles.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК	
1.1. Характеристика платіжних карток як основного інструменту ринку платіжних карт.....	5
1.2. Нормативно-правове регулювання діяльність учасників та членів платіжних систем.....	13
1.3. Становлення і розвиток національних карткових платіжних систем в країнах з економікою, що розвивається.....	16
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ КАРТКОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	
2.1. Аналіз діяльності банків України на ринку карткових продуктів	24
2.2. Аналіз операцій ПАТ «Приватбанк» з платіжними картками.....	37
2.3. Основні тенденції впровадження карткових продуктів ПАТ «Приватбанк».....	46
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КАРТКОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	
3.1. Міжнародний досвід регулювання ринку платіжних карток.....	54
3.2. Безпека проведення операцій з банківськими платіжними картками.....	59
Висновки до розділу 3.....	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

Вступ

Актуальність теми. За останні роки активно розвивається використання можливостей Інтернет провідними банками та іншими фінансовими установами, що вплинуло на динаміку росту фінансових потоків, та збільшення кількості безготівкових платежів. Ринок платіжних карток та сучасні платіжні системи у XXI столітті являються важливою частиною економічної і фінансової інфраструктури будь-якої країни, а тому постійно перебувають у процесі вдосконалення та активного розвитку. Активне використання електронних платежів та платіжних карток поступово витісняє готівкові розрахунки. Сьогодні електронні гроші, платіжні картки, смарт-картки займають значну частину ринку. Тому питання підвищення ефективності та безпеки банківського сектору країни у контексті діяльності на картковому ринку є актуальними, гострими, складними і важливими.

Діяльність банку на ринку платіжних карток досліджували економісти-науковці :О. Вовчак, Г. Вознюк, А. Герасимович, І. Коваль, Т. Косова, В. Кравець, С. Криворучко, О. Пиріг, А. Поліщук, С. Поліщук, А. Савченко, О. Шевчук, А. Шеремет, Г. Шпаргало, Г. Щербаков. Однак, не дивлячись на таку значну кількість наукових напрацювань щодо ринку банківських платіжних карток, існує потреба в комплексній оцінці операцій банків з платіжними картками.

Мета дослідження. Метою дипломної роботи є комплексний аналіз розвитку карткових платіжних інструментів, виявлення перспективних напрямків і механізмів їх застосування в Україні, а також розробка конкретних рекомендацій та пропозицій щодо удосконалення діяльності банку на картковому ринку.

Основними завданнями дипломної роботи є:

- дослідити сутність поняття «платіжна картка», розглянути характеристику її видів;

- проаналізувати нормативно-правове регулювання діяльність учасників та членів платіжних систем;
- розглянути досвід розвитку національної карткової платіжної системи на прикладі UnionPay(Китай);
- проаналізувати діяльності банків України на ринку карткових продуктів;
- проаналізувати операцій ПАТ «Приватбанк» з платіжними картками;
- розглянути основні тенденції впровадження карткових продуктів ПАТ «Приватбанк»;
- дослідити міжнародний досвід регулювання ринку платіжних карток;
- розглянути питання безпеки проведення операцій з банківськими платіжними картками.

Об'єкт дослідження–ринок платіжних карток.

Предмет дослідження - сукупність теоретичних і практичних питань, пов'язаних з діяльністю комерційного банку на картковому ринку.

Методи дослідження. На основі діалектичного методу пізнання проведено визначення напрямків вдосконалення діяльності банків на картковому ринку. Для дослідження стану карткового ринку використані статистичні, математичні методи, методи прогнозування, фінансового аналізу та спостереження..

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють картковий бізнес банку, нормативні акти та статистичні дані Національного банку України, наукові праці провідних учених, періодичні видання, Інтернет-ресурси, офіційна звітність банків України.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

1. Аналіз термінології міжнародних платіжних систем, нормативних документах Україна і різних наукових дослідженнях, свідчить про відсутність єдності у визначенні основних понять.

2. Створення єдиної, уніфікованої термінології з урахуванням нових реалій ринку і закріплення їх на законодавчому рівні дозволить в подальшому уникнути неузгоджень в розумінні суб'єктами ринку питань, викликаних розбіжностями в глосаріях і нормативно-правових актах різних країн.

3. Загалом, для банків використання карткових платіжних інструментів дозволило подолати обмеження щодо залучення та обслуговування клієнтів. Транзакції з використанням платіжних карток відкрили нові перспективи фінансового обслуговування і, відповідно, розширили можливості отримання банківського прибутку.

4. Досвід створення національної платіжної системи має принципове значення для України. Адже, для ефективного та незалежного функціонування економіки нашої країни, підвищення її фінансової безпеки потрібна міцна національна платіжна система. Тому було розглянуто досвід карткової платіжної системи UnionPay, що розпочинала свою діяльність як національна, а тепер входить в п'ятірку світових лідерів серед карткових платіжних систем.

5. Факторами успіху UnionPay є активна державна підтримка, випереджаючі темпи економічного розвитку Китаю, висока чисельність охопленого банківськими та фінансовими послугами населення; зростаючий потік туристичних і ділових поїздок китайців; конкурентний розмір стягуваних комісій; стратегічне співробітництво з іншими платіжними системами на етапі становлення. Зазначені фактори можуть бути ключовими і для максимального охоплення національного ринку платіжних карток платіжною системою «Простір».

6. Загальні тенденції розвитку карткового ринку України в цілому були позитивними. Зокрема, спостерігалось стійке зростання обсягів безготівкових платежів із використанням карток і знятих із карткових рахунків готівкових коштів, збільшувалася кількість активних (діючих) карток і термінального обладнання. Дедалі більше банків стають учасниками карткових програм, нарощують обсяги діючих карток. На сьогодні в Україні працює 88 банків, які є учасниками внутрішньодержавних платіжних систем, а також міжнародних систем. Протягом останніх років як в Україні так і в усьому світі спостерігається звуження сфери використання готівки та паперових платіжних інструментів. Натомість зростає кількість платіжних карток.

7. Наведені результати проведеного дослідження дозволили надати наступні пропозиції:

-з боку держави - потрібно приділяти пильну увагу заміні готівкових коштів інструментами безготівкового обігу, підвищенню рівня довіри до банківських установ; організувати та проводити постійно просвітницьку кампанію, тобто здійснювати відповідну роботу з підвищення фінансової грамотності населення;

-з боку банків – приділяти увагу зростанню рівня захисту від шахрайських дій; підвищенню ефективності карткових технологій за допомогою маркетингу фінансових послуг; забезпеченню високого рівня консультацій та супровідних операцій у процесі обслуговування платіжних карток; підвищенню рівня професіоналізму персоналу; удосконаленню механізму користування платіжними картками; активному розширенню мережі терміналів; забезпеченню технологічної адекватності обладнання завданням масового використання платіжних карток (відповідні стандарти та технології повинні стати національними стандартами, широко використовуватись торгівлею та банками).

В останні роки проблема шахрайства в банках стоїть вкрай гостро. Банки повинні вирішувати питання захисту власних та залучених коштів від зовнішніх та внутрішніх загроз шляхом використання комплексного підходу

до організації моніторингу шахрайських дій, що потребує впровадження систем фрод-моніторингу на основі різних програмних платформ.

Аналіз розпізнавання шахрайства необхідно проводити за блоками: розкрадання активів клієнта, даних про клієнта, активів банку, порушення нормативних правил.

Пропонуємо використовувати наступні індикатори системи фрод-моніторингу з метою відстеження шахрайських дій в банках є такі:

- суми платежів;
- одержувачі платежів (фізичні та юридичні особи) та їх призначення;
- середня або загальна кількість операцій за встановлений інтервал часу;
- IP/MAC-адреси і їх географія;
- ідентифікаційний номер пристрою;
- ресурси, які використовуються (тип операційної системи, браузер);
- «чорні» та «білі» списки одержувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2346-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
2. Мороз А.М. Банківські операції: [підручник] / А.М. Мороз, М.І. Савлук; за ред. А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2004. – 476 с.
3. Колодізев О.М. Гроші і кредит: [підручник] / О.М. Колодізев, В.Ф. Колесніченко. – К.: Знання, 2010. – 615 с.
4. Пиріг С.О. Платіжні системи: [навч. пос.] / С.О. Пиріг. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
5. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: Ника-центр, 1998. – 480 с.
6. Зверяков М. І. Банківський капітал: вимоги Базеля III / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 13-23.
7. Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків / М.І. Зверяков, В.В. Коваленко, О.С. Сергеева. – Одеса: Видавництво «Атлант», - 2014. – 485 с.
8. Зверяков М. І. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів: монографія / М.І. Зверяков, О.М. Зверяков. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 418 с.
9. Шевчук О.А. Безготівкові розрахунки за допомогою пластикових карток: національна та зарубіжна статистика, особливості здійснення та обліку / О.А. Шевчук // Статистика України. – 2000. – № 3. – С. 29–33.
7. Петрук О.М. банківська справа: [навч. посібник] / О.М. Петрук. – К.: Кондор, 2004. – 461 с.
8. Мороз А.М. банківські операції: [підручник] / А.М. Мороз, М.І. Савлук; за ред. А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2004. – 476 с.
9. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3 т. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001–. – т. 2 / ред- кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – 2001. – 422 с.
10. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М.:

Книжный мир, 2009. – 860 с.

11. Офіційний сайт Mastercard [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bilshe.mastercard.ua/>
12. Постанова «Про затвердження Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні» від 28.11.2014 № 755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14><http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14>
13. Положення НБУ «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» № 705 від 05.11.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>
14. «Про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури» № 43 від 04.02.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0348-14>
15. Офіційний сайт UnionPay [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.unionpay.com/>
16. UnionPay становиться крупнейшей платежной системой в мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plusworld.ru>
17. Эванс М. Развитие платежной индустрии в 2014 году: пять прогнозов // ПЛАС информационно-аналитический журнал. – 2014. – №3. – С. 22-27
18. Офіційний сайт Національного банку України України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
19. Офіційний сайт ПАТ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/ru>
20. Кредиты наличными и кредиты под залог в банках Украины - рейтинги потребительских кредитов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobank.ua/potrebitelskie_kredity/rejtingi.
21. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
22. The World Bank data [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

23. Central bank oversight of payment and settlement systems / Committee on Payment and Settlement Systems. 2005. May. 61 p. URL : <https://www.bis.org/publ/cpss68.pdf>.

24. Белоусова В. Ю., Усоскин В. М. // Платежные системы и организация расчетов в коммерческом банке. М. : Изд. дом НИУ ВШЭ.- 2012.- С. 191

25. Nakajima M. The Evolution of Payment Systems. The European Financial Review, 2012 February 12. URL : <http://www.europeanfinancialreview.com/?p=2032>.

26. Кочергин Д. А. Современная интерпретация и классификация платёжных систем. Финансово-кредитная система. Бюджетное, валютное и кредитное регулирование экономики. 2017. № 1. С. 93–96.

27. Корецька Н. І., Збирун Д. В. Суть ринку платіжних послуг та основні його ознаки / Н. І. Корецька, Д. В. Збирун // XI Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні наукові розробки». – 15–22 січня. – м. Софія, Болгарія : БялГРАД-БГ, 2015.

28. A glossary of terms used in payments and settlement systems. Bank for International Settlements, CPSS. Basel : BIS, 2003. 53 p. URL : <http://www.bis.org/publ/cpss00b.pdf>.

29. Національний банк України. Відомості з Реєстру платіжних систем. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=8436153&cat_id=7298430.

30. Балакина Ю. С. Оверсайт платёжных систем: мировой опыт. Экономика и предпринимательство. 2015. № 2. С. 90–95.

31. Національні банки України та Бельгії досягли домовленості про обмін конфіденційною інформацією для оверсайту MasterCard Europe. 2016. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34705281.

32. Штаер, О. М. Обґрунтування пріоритетності загроз економічної безпеки банку // О. М. Штаер / Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – Харків: УДАЗТ, 2012. – №39. – С. 99–103.

33. Болгар, Т. М. Удосконалення моніторингу банківського кредитного

процесу / Т. М. Болгар. – Академічний огляд. - 2013. – №2(39). – С. 36–42.

34. Brar, T. Vulnerabilities in e-banking: A study of various security aspects in e-banking / International Journal of Computing & Business Research // Т. Brar, D. Sharma, S. Khurmi. – 2012. – №6. – Р. 127-132.

35. Сайт Української міжбанківської Асоціації членів платіжних систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ema.com.ua>.